

Liikunta ja urheilu arvopäämäärien puristuksessa

Valtion liikuntaneuvoston webinaari 1.11.2021

Jaana Hallamaa

Reitti

- Arvot ja arvopäämäärät
- Liikunta ja urheilu arvokartalla
- Valtioneuvoston liikuntapoliittinen selonteko 2018
  - Liikuntapoliittinen termiviidakko
  - Liikuntapolitiikka arvopäämäärien asettajana
- Liikunnan ja urheilun arvo?

Arvot ja arvopäämäärät

- Arvo
  - Ihmisten ja ihmisyhteisöjen arvokkaana pitämä, arvostama ja vaalima asia
- Arvopäämäärä
  - Arvokkaan pidetty asia, jota pyritään edistämään tai toteuttamaan toiminnalla
- Perustava arvo
  - Asia, joka on muiden asioiden edellytys
  - Terveys
- Itseisarvo
  - Asia, jota halutaan toteuttaa sen itsensä vuoksi, päämääränä sinänsä
  - Kulttuuri, sivistys
- Välinearvo
  - Arvo, jota toteutetaan, koska se on hyvä keino tai väline muiden tavoitteiden kannalta
  - Taloudellinen menestys, kilpailukyky, medianäkyvyys

Liikunta ja urheilu arvokartalla

- Liikunta ja urheilu arvoina
  - Perustava arvo
    - Ihminen on liikkuva olento, jolle liikkeessä oleminen on elämän edellytys.
  - Itseisarvo
    - Liikunta ja urheilu ovat osa ihmisen ikiaikaista kulttuurista itseilmaisua ja pyrkimystä kehittyä yksilöinä ja yhteisöinä.
    - Leikit, pelit, kisat yms. ihmisten yhteisöllisyyden ilmentäjinä
    - ”Liikkuminen vain on niin ihanaa!”
  - Välinearvo
    - Liikuntaa ja urheilua voidaan käyttää välineenä muiden päämäärien toteuttamiseen.
    - Terveys, taloudellinen menestys, viihde, (kansallinen) kunnia, maine, oman aseman parantaminen jne.

Liikuntaan ja urheiluun yhdistettyjä arvopäämääriä

- Teknisen ja taidollisen hyvyyden kehittäminen
- Terveydellisten hyvien edistäminen
- Hyvinvointi- ja elämäntapahyvien vaaliminen
- Itseilmaisuus ja itsensä toteuttaminen
- Yhteisöllisten ja kansallisten hyvien ilmentäminen
- Taloudellisten hyvien tuottaminen
- Sivistyksellisten hyvien toteuttaminen
- G. H. von Wright, Hyvän muunnelmat. Otava. 1963/2001.

Terve sielu terveessä ruumiissa

- Liikkuminen ja liikkeessä oleminen ovat elossa säilymisen edellytys.
- *Mens sana in corpore sano.*
  - Roomalainen runoilija Juvenalis 2. vuosisadalla
  - Toive elää mahdollisimman pitkä elämä on harhautunut.
  - Elämän hyvyys ei riipu sen pituudesta vaan siitä, kuinka ihminen elää.
- Myöhempien aikojen käytössä:
  - Terve ruumis on terveen mielen edellytys.

Liikunta- ja urheiluperinteen sisäinen ristiriita

- Liikkumisen tavat ovat kuvastaneet yhteiskunnallista eriarvoisuutta.
  - Liikkuminen elämän välttämättömyytenä = alhainen yhteiskunnallinen asema
  - Urheilu (*sports*) kehittyi osaksi yläluokan ajanvietettä.
- Yhteiskunnan tasa-arvoistuminen
  - Ruumiilliset työt vähenevät.
  - Vapaa-aika lisääntyy.
  - Urheilu tasa-arvoistuu.
- Mutta: Liikkumisen tavat kuvastavat edelleen yhteiskunnallista epätasa-arvoa.

Liikkuminen eriarvoistuu jälleen

- Kaupungistuminen, autoistuminen ja elinkeinorakenteen muuttuminen
  - Luontaisesti liikkeessä oleva ihminen on yhtä enemmän paikallaan.
  - Pyrkimys helpottaa ja mukavoittaa arkea -> istuva ja löhöävä elämäntapa
  - Globaali kansanterveydellinen ongelma: liikkumattomuus tappaa.
- Kun liikunta ei ole osa arkea,
  - Se muuttuu vapaa-ajan tekemiseksi, jota pitää harrastaa erikseen.
  - Liikkuminen jää yksilön omalle vastuulle.
- Liikunta polarisoituu
  - Liikunta on yhä keskeisempi elämänsisältö.
  - Liikuntaa ei harrasteta lainkaan.
    - Oma valinta
    - Syrjäytyminen

Liikuntapoliittinen termiviidakko

- Liikunta
  - Omatoiminen ja järjestetty liikunta- ja urheilutoiminta (pois lukien huippu-urheilu)
- Terveyttä ja hyvinvointia edistävä liikunta
  - Kaikki elämänkulun eri vaiheissa harjoitettu fyysinen aktiivisuus, jonka tavoitteena on terveyden ja toimintakyvyn ylläpitäminen ja parantaminen
- Arkiliikunta
  - kaikki arjessa tapahtuva liikkuminen
- Yleinen liikkuminen
  - Liikkumalla taitetut työ-, koulu-, ostos- ja harrastusmatkat sekä muu koulujen välitunneilla ja työpaikkojen arjessa harjoitettu liikunta
- Terveysliikunta
  - Liikuntapalvelut, jotka on kohdistettu niille, joilla on terveydellisistä ja muista syistä ongelmia harjoittaa liikuntaa terveytensä kannalta riittävästi
- E erityis- ja soveltava liikunta
  - Toimintakyvyltään heikentyneille suunnattu liikunta
- Huippu-urheilu
  - Kansallisesti merkittävä urheilutoiminta, joka tähtää (myös) kansainväliseen menestykseen

Liikuntapolitiikka arvopäämäärien asettajana

- Liikunnan itseisarvo
  - Yksilön omiin mieltymyksiin ja valintoihin pohjautuva liikunnan merkitys yksittäiselle kansalaiselle
- Liikunnan välinearvo
  - Liikunnan merkitys yhteiskunnan haluamien päämäärien edistämisessä, erityisesti kansanterveyden, koulutuksen, kasvatuksen, maanpuolustuksen ja yhteiskunnallisen koheesion kannalta

Valtioneuvoston selonteko 2018

Liikunta yhteiskuntapolitiikan välineenä

- Tutkimusten mukaan fyysinen aktiivisuus lisää terveyttä, hyvinvointia ja toimintakykyä.
  - On saatava aikaan liikunnallinen elämäntapamuutos.
  - Yhteiskunnallista suunnittelua ja päätöksentekoa olisi arvioitava niiden liikkumisvaikutusten kannalta.
- Väestön liikuntaa on tuettava.
  - Positiiviset kansanterveydelliset vaikutukset
  - Syrjäytymisen ehkäiseminen
  - Harrastajien terveyden ja hyvinvoinnin kohentaminen
  - Toiminta tuottaa iloa ja sosiaalista yhdessäoloa.
- Huippu-urheilua on tuettava.
  - Luo esikuvia
  - Vahvistaa kansallista yhteenkuuluvuuden tunnetta
  - Levittää positiivista Suomi-kuvaa

Poliittisia haasteita

- Ne, jotka hyötyisivät liikunnasta eniten, jäävät liikuntaa ja liikkumista tukevien palveluiden ulkopuolelle.
  - Erityisesti toimintakyvyltään heikoimpien olisi liikuttava nykyistä enemmän.
  - Kuinka tukea niitä, jotka eivät itse kykene edistämään hyvinvointiaan?
- Pysyvien elämäntapamuutosten aikaansaaminen on vaikeaa.
  - Motivoiminen
  - Kansalaisen autonomia
  - Rakenteelliset seikat

Liikunnan ja urheilun kaksi puolta

- Kilpailullisuus innostaa yrittämään ja tekemään parhaansa, mutta altistaa myös kielteisille ilmiöille.
  - Vahingolliset valmennusmenetelmät, doping, liikkumisen kaupallistuminen, vääristynyt kunnianhimo
- Liikkuminen syventää itsetuntemusta, mutta väärä ohjaus vahingoittaa minäkuvaa.
  - Kielteiset kokemukset koululiikunnasta ovat merkittävä syy olla harrastamatta liikuntaa aikuisena.

Ristiriitaiset arvopäämäärät

- Liikuntapolitiikan rajat ja mahdollisuudet
  - Kuinka muuttaa vapaa-ajanharrastus liikunnalliseksi elämäntavaksi, jossa liikkuminen on elämän keskeinen perustekijä?
  - Kuinka muuttaa yhteiskunnallinen välinearvo väestötasolla toteutuvaksi yksilölliseksi itseisarvoksi?
- Edistyminen ja tulosten saavuttaminen edellyttävät tavoitteellisuutta.
  - Kuinka tunnistaa sopivat ja oikea-aikaiset tavoitteet suorituspakkoisesta kunnianhimosta?
- Kilpailullisuus kannustaa tekemään parhaansa ja ylittämään itsensä.
  - Kuinka sovittaa kilpailullisuus pyrkimykseen edistää osallisuutta, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa?

Lähteet

- Valtioneuvoston selonteko liikuntapolitiikasta 2018
https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/JulkaisuMetatieto/Documents/VN_S_6+2018.pdf
- G. H. von Wright, Hyvän muunnelmat.